

Gönderim Tarihi: 5.04.2021 | Kabul Tarihi: 17.04.2021

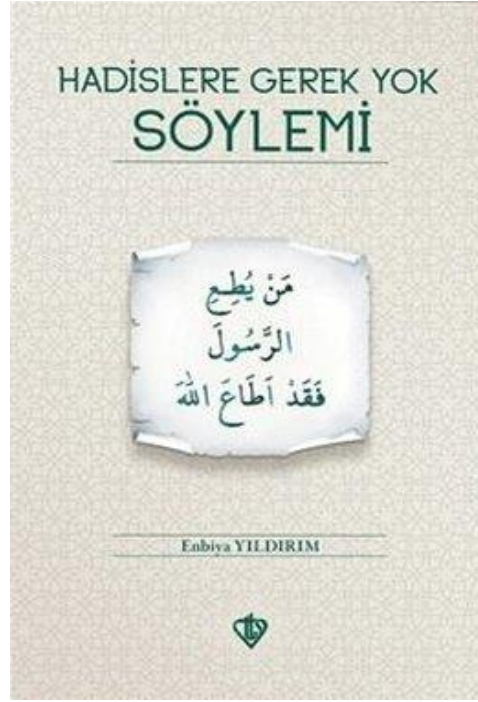
-Kitap Değerlendirmesi-

- *Hadislere Gerek Yok Söylemi*, Prof. Dr. Enbiya Yıldırım, Ankara: TDV Yayınları, 2020, 161 sayfa-

Betül Satılmışoğlu*

Atıf/Citation: Satılmışoğlu, Betül. "Hadislere Gerek Yok Söylemi -Kitap Değerlendirmesi-/ No Need For Hadith Discourse - Book Review- ". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi/ Journal of Mesned Divinity Researches*, (Bahar 2021-1): 203-207.

Din, insan hayatının en temel yapı taşlarından olup, sosyal hayatı düzenlemek, barışı ve refahı temin etmekten ölüm ve sonrasına varınca-ya kadar birçok sorunun cevabının arandığı yegâne kaynaktır. İnsanoğlu bu cevapları ararken yaratılışın bir gereği olarak din hakkında düşünür, akıl ve mantık melekeleri vasıtasıyla inancı taklitten tahkike vardırarak için, iman ettiği dinin getirdiklerini sorgular, idrak eder ve nihayet amel etmeye çalışır. Yüzyıllar boyunca yapılagelen sorgulama ameliyesinin sonucu olarak "İslam" hakkındaki tartışmalar gerek Batı'da gerekse İslam dünyasında her dönem katlanarak artmakta; bilhassa İslam'ın ana kaynaklarından biri olan ve malzeme açısından mümbit bir toprak niteliğindeki hadisler üzerinden devam

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, btls1496@gmail.com. Orcid: 0000-0003-3044-9071.

etmektedir. Ne var ki hadislere dair gerçekleştirilen tartışmaların bir kısmı iyi niyet ve bilimsellikten uzak, yapıcı değil yıkıcı olabilmektedir. İnsaftan yoksun bu mülahazalar, içinden çıktığı toplumu ve özellikle din hakkında alt yapısı sağlam olmayan genç nesli olumsuz yönde etkilemektedir. Son dönemlerde oldukça revaç bulan hadis tartışmaları, günümüzde teknolojik imkanlar ile birlikte etki alanını genişletmiş olup, yediden yetmişe herkesin rahatlıkla ulaşabileceği bir hal almıştır. Özellikle gençlerin teknolojiden uzak kalmayacağı su götürmez bir gerçektir. Dolayısıyla başta hadis olmak üzere İslami ilimlerin her alanında hem sosyal medyada hem de diğer mecralarda sıkça karşılaşılan soru(n)lardan hareketle zihinlerde oluşan şüpheler gayet tabiidir.

Enbiya Yıldırım'ın "Hadislere Gerek Yok Söylemi" adlı eseri, hadis alanında zihinlerdeki şüpheleri izale etmeye namzet bir çalışmadır. Hadislerin dindeki yerine vurgu yapılan bu eserde, okuyucuyu teferruata boğacak hadis, kelim ve fıkıh kitaplarındaki konuya yönelik tartışmalar kitaba taşınmamakla beraber; kitapta ele alınan meseleler akademik üslup ve sade bir dil kullanılarak işlenmektedir. Bunun yanında baskı kalitesinin ve sayfa düzeninin insicamı, yazım ve imla hatasının asgari düzeyde olması eserin değerini artıran hususlardandır.

Kitap, ön söz kısmı haricinde altı bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Kitabın amaç ve metodu hakkında bilgilerin verildiği ön sözde geçmişten günümüze hadis tartışmalarının ve sorunlarının nedenlerine değinilmiş, hadisleri toptan inkâr etme anlayışının on dokuzuncu asırda başladığı vurgulanmıştır. Ayrıca hadisleri inkâr eden kimselerin bazı râvî ve rivâyetleri istihza ederek saygı sınırını aştıkları dile getirilmiştir.

Yazar, "Tartışma Konusuna Genel Bakış" ismini verdiği birinci bölümde konuya giriş amacıyla temel noktaları ele almakta ve meselenin mahiyetini ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. Hadisleri ve güvenilirliğini sorgulayanların daha iyi bir Müslümanlık çabası içinde olduklarını ifade eden yazar, nihayetinde bu kişi ve grupların din kardeşimiz olduğunu hatırlatarak onların söz konusu söylemlerini herhangi bir tefrikaya sebebiyet vermeksizin cevaplandırmanın uygun olacağına vurgu yapmaktadır (s.2-3). Hadisler hakkında oluşan menfi yaklaşımın müsebbibi olarak müsteşrikleri görmenin bir çözüm getirmediği gerçeğini savunan Yıldırım, başka tedbirler almanın gerekliliğine işaret eder (s.3). Bunun yanında yazar, dini bilginin sağlıklı öğretilmemesi, klasik tefsir, hadis vb. kitapların doğrudan tercüme edilmesi ve halka sunulması, ayrıca kendini Ehl-i Sünnet'in müdafii olarak addeden bazı kesimlerin her rivâyeti din haline getirerek savunmalarını tartışmanın yersiz noktalara savrulmasındaki faktörlerden saymaktadır (s.4-7). Öte yandan bir türlü sonu gelmeyen bu tartışmaların, Müslümanların günlük yaşamlarını şekillendiren konular olmadığı gerçeğine de değinen yazar, bu rivâyetler kabul edilmese dahi gündelik yaşama olumsuz tesirinin olmayacağını ifade etmektedir (s.7). Bu bölümde hadisleri tümüyle yok sayan zümrenin, tezlerini destekleyen bir rivâyet bulduklarında,

bu tür bilgileri hadislerin hücciyetine inananlara karşı kullanmalarının tutarsızlığına da işaret edilmektedir (s.11-12).

İkinci bölümde Hz. Peygamber'in İslam dini ve Müslümanlar açısından yeri ve önemi konu edilmektedir. Allah'ın kullarına niçin peygamber gönderdiği konusunu dünyanın imtihan yurdu oluşu, dini bihakkın yaşamak için bir rol-modelin gerekliliği ve ayetlerdeki murad-ı ilahiyi en iyi anlayacak ve tebliğ edecek olanın Allah'ın elçisi olması zemininde açıklayan yazar, peygamberin liderlik ve örnekliliğine işaret eder (s.15-16). "Sadece Kur'an!" diyenler ile aynı fikri paylaşmayanların arasındaki en temel noktanın hadislere bakıştaki farklılıktan kaynaklandığını tespit eden yazar, hadisleri Kur'an'ın karşısında değil yanındaki metinler olarak değerlendirir. Ona göre Kur'an yapılması gerekeni, hadisler ise bu emrin nasıl uygulanacağını açıklar mahiyettedir (s.17). Kitabın en kapsamlı bölümü olan ikinci kısımda yer verilen diğer bir mesele, "bütün problemlerin hadislerden kaynaklandığı" şeklindeki eleştiridir. Bu eleştiriye etraflıca inceleyen yazar, Kur'an'la baş başa kalınca sorunların bitmeyeceği bilakis daha da artacağı sonucuna ulaşır (s.23-27). Bu bölümde Kur'an'ın ihtiyacımız olan her şeyi içerip içermediği de söz konusu edilmektedir. Müellif, temel ilkelerin Kur'an'da var olduğu, ancak ayrıntıların çoğunlukla Hz. Peygamber'e bırakıldığı düşüncesini savunur (s.32-33). Gayr-i metluvv hadisin mevcudiyeti, Allah'ın Hz. Peygamber'e öğrettiği hikmetin mahiyeti, hadisler bir kenara konulduğunda nefsanî yorumların ortaya çıkacağı da bu bölümde ele alınan meselelerdendir (s.38-69).

Üçüncü bölüm hadislerin güvenilirliği açısından önem arz eden sahâbeye ayrılmaktadır. Hadislerin nesiller boyu aktarılmasında ana damar olmaları hasebiyle konunun sahâbî merkezli yönüne dikkat çekilmektedir. Yazar, peygamberin hadisleri yazma yasağını içeren rivâyetleri alıp, yazmaya izin verdiği rivâyetleri görmezden gelmeleri sebebiyle hadisleri bir yana bırakma görüşünü benimseyenlerin ikilemini ortaya koyar ve hadislerin kitâbeti meselesine kısaca değinir (s.72-74). Önde gelen sahâbîlerin rivâyetlerinin azlığı eleştirisi bu bölümde izaha kavuşturulan diğer bir husustur (s.77). Bu bölümün esasını teşkil eden sahâbîlerin güvenilir olup olmadığı meselesi, hadis inkarcılarının özellikle muksirûndan olan Ebû Hureyre'ye yönelttiği haksız ithamlar üzerinden cevaplanmaktadır (s.77-83).

Kitabın dördüncü bölümünde müellif, alimleri ve çalışmalarını hadislerin delil olması meselesi üzerinden işlemektedir. Yazara göre, sahâbeden sonra hadislerin günümüze ulaşması konusunda büyük bir titizlikle gayret gösteren başta muhaddisler olmak üzere diğer İslam alimleri, yaptıkları meşakkatli ilim yolculuklarıyla tanınırlar. Bu bilginler ve onların eserleri sadece bu açıdan söz konusu edildiği zaman dahi en azından takdiri hak etmektedir. Hadisler hakkında menfi eleştiri üreten kimselerin savunduğu iddialardan bir tanesi de İslami ilimlerin Kur'an'la kulun arasını açtığıdır. Yazar, bu söylemin beraberinde getirdiği iki büyük soruna dikkat çeker ve Kur'an'ı anlamak için hem dini hem beşerî ilimlerden müstağni kalmamayacağına vurgu yapar (s.88-90). Bu bölüm-

de ele alınan önemli bir nokta ise hadisi yok sayma düşüncesinde olanların doğrudan muhaddisleri hedef alan tenkitleridir. "Hadislerin sayı bakımından fazla olması, hadisçilerin her sahîh hadisi kitaplarına almadıkları ve dolayısıyla dini eksik bıraktıkları, İmam Buhârî'nin nasıl bu kadar çok hadis toplamış olduğu ve mecmuasını nasıl oluşturduğu, hadislerin yazar nüshalarının bir tane-sinin dahi bu zamana ulaşmamış olması" gibi eleştiriler bu bölümde mantıksal bir zeminde, bilimsel verilerle cevaplanmıştır. Alimlerin ilim yolculukları ve bu meyanda çektiği sıkıntılar meseleye empatiyle yaklaşmayı sağlamasının yanı sıra, haksız eleştiri sahiplerini insafa davet etmesi açısından dikkate değerdir (s.90-111). Râvîler hakkında çelişkili değerlendirmelerin bulunması ve hadislerin mezhepleşmeye yani ayrılmaya sebep olması gibi iddialar da yine bu bölümde ele alınan mühim konulardandır (s.113-121).

Beşinci bölüm, son dönemde öne çıkan tartışmalara ayrılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak sünnetin Arap geleneği olduğu iddiasına yer veren yazar, Hz. Peygamber'in din ve âdet çerçevesindeki uygulamalarının iyi tahlil edilmesiyle sorunun ortadan kalkacağını ifade eder (s.124-126). Ele alınan diğer bir iddia hadislerin tarihsel olduğu eleştirisidir. Yazar, bu meseleyi doğrudan hadisle alakalandırmayıp, hadise bakan yönü hakkında bir önceki başlığa atıfta bulunur ve hadislerin güncellenebilir bir tarafının olduğunu ifade etmekle yetinir (s.126-127). Hadislere sadece tenkit etmek için bakanların genelde İslami ilimlerde altyapısı olmayan kimseler olduğu tespitinde bulunan müellif, izahı mümkün olan Hz. Âişe'nin evlilik yaşı, Hz. Peygamber'in rahatsız olan bir gruba deve idrarını tavsiyesi, Hz. Peygamber'e sihir yapılması gibi bazı hadislerin kolaylıkla reddedildiğini söyleyerek söz konusu hadisleri tavih eder (s.132-136). Yazarın, bundan sonraki çalışmalarda multidisipliner yaklaşıma yer verilmesi gerekliliğine değinmesi, çalışmalarda daha sağlıklı veriler elde edilmesi açısından önemlidir (s.142).

Eserin altıncı bölümünde, sünnet ve hadis hakkında yapılan tartışmaların ümmet için ne ifade ettiği ve Türkiye'ye bakan tarafı ana hatlarıyla ele alınmaktadır (s.146-153).

Sonuç kısmında ise, gelenekten gelen birikimin günümüze uyarlanarak, geleceği inşa etmenin lüzumuna temas edilmektedir. Kitap boyunca ele alınan tartışmaların çıkış sebeplerinin tarihi seyri kısaca verilmiş olup, öze dönüşün Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber (a.s.) ile olacağı ifade edilmiştir (s.156-158).

Eserin sonunda çalışmada yararlanılan kaynakları ihtiva eden "kitabiyât" bulunmaktadır. Çalışmada kullanılan eserler büyük ölçüde Türkçe kaynaklardır. Yazarın zikrettiği âyetlerin meâllerinin verilmesine özen gösterilmiştir.

Sonraki baskılara katkı olması düşüncesiyle eserde dikkat edilmesi gereken birkaç noktaya değinilmesi uygun olacaktır:

-s.101'de son dönemde yapılan çalışmalarda Buhârî'nin kendinden önceki çalışmalardan oldukça istifade ettiğinden söz edilmektedir. Bu çalışmalardan

birkaç tanesinin dipnotta zikredilmesi konuya merak duyanlar için kolaylık sağlayacaktır.

-Yazarın s.114 ve 115'te kullandığı '*konsensüs*' kelimesinin, eserin tümünde hissedilen sade anlatımın yanında garip kaldığı, onun yerine '*uzlaşım*' ya da '*uzlaşma*' sözcüklerinin kullanılmasının metne daha uygun düşeceği söylenebilir.

Zikredilen hususların yanı sıra, hacmi küçük olmasına karşı istifadesi bol olan bu eser, din hakkında sorgulamaların belki de en fazla olduğu lise kademesi öğrencilerine ve zihnindeki hadis içerikli şüphe ve suallere yanıt arayan kimselere tavsiye edilebilir. Müellifin "*Kur'ân Bize Yeter Söylemi*" adlı diğer eserinin de okunması, bu okumadan alınacak verimi artıracaktır.